

вати знання про український борщ, кавові традиції, Україну як житницю Європи та світу. Не менш важливим є акцентування на сучасних реаліях в умовах повномасштабної війни, зокрема, на ризиках, що пов'язані з вибухонебезпечними предметами.

«Європейська якість навчання для кращої успішності учнів: збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 2» (2023) є внеском у реалізацію компетентнісного, діяльнісного та дитино-центрованого підходів, які пріоритезовано в рамках реформи «Нова українська школа».

**Ключові слова:** PISA, читацька грамотність, європейська якість навчання, збірник завдань.

## **ВАГОМІСТЬ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ САМООЦІНЮВАННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ОЧИМА КЕРІВНИКІВ ШКІЛ: ВІКОВИЙ АСПЕКТ**

**Тетяна Лукіна, д. держ. упр., проф.**

Інститут педагогіки НАПН України  
м. Київ, Україна

**У** системі шкільної освіти в Україні останнім часом відбуваються масштабні зміни, спрямовані на забезпечення та поліпшення якості освіти, що викликано впливом соціально-політичних процесів. Успішність реалізації таких змін значною мірою залежить від лідерських якостей керівників закладів освіти, від їх кваліфікації, наявності досконалих професійних навичок аналізу та вироблення стратегії розвитку освітньої установи, програм стратегічного управління освітою, зокрема, якістю освіти, рівня готовності до змін тощо (Лукіна, 2006). Установлено, що самооцінка людиною себе і своїх можливостей, а також оцінка очікувань від будь-яких дій певним чином пов'язана з її особистісними якостями та демографічними характеристиками, зокрема з віком (Watson, Rubie-Davies, & Meissel, 2019). Останнім часом дослідники звертають увагу на особливості прояву лідерських якостей у керівників закладів освіти так званого покоління X

(віком до 40 років), пріоритетним для яких виявляється орієнтація на пошук балансу між роботою і особистим життям, підтримка власного здоров'я, впевненість у своїх діях (Edge, Descours & Frauman, 2016).

Теоретичну основу нашого дослідження значно зміцнили фундаментальні положення та практичні напрацювання зарубіжних вчених щодо запровадження лідерства як основної умови успішної реалізації освітніх змін. Особливий інтерес в контексті нашого дослідження має наукова праця, присвячена вивченню результатів опитування директорів шкіл Японії щодо їх очікувань від запровадження самооцінювання закладу освіти та сприйняття корисності цих процедур для поліпшення якості освіти (Makia, 2008). Проведене нами раніше дослідження підтвердило наявність статистично значущих відмінностей в оцінках керівниками шкіл в Україні, що мають різний стаж перебування на посаді, вагомості очікуваного позитивного впливу на результати функціонування закладу процедур оцінювання окремих освітніх та управлінських процесів. Водночас, не було виявлено відмінностей між різними групами респондентів (залежно від тривалості їх перебування на посаді директора школи) у баченні ними очікуваного ефекту від запровадження самооцінки власної управлінської компетентності й практики управління закладом (Лукіна, 2022).

Мета дослідження полягала у виявленні відмінностей в оцінках керівниками закладів загальної середньої освіти залежно від їх віку вагомості очікуваного позитивного впливу на якість освіти запровадження процедур оцінювання освітніх та управлінських процесів у закладі освіти.

Учасникам дослідження було запропоновано оцінити за 10-бальною шкалою наступні характеристики освітніх та управлінських процесів: (а) ясність, прозорість і чіткість визначення проблеми, яку необхідно вирішити; (b) чіткість формулювання мети розвитку закладу; (c) ступінь відповідності мети і завдань розвитку закладу; (d) відповідність методів управління цілям розвитку закладу; (e) рівень свідомості персоналу щодо поставлених завдань; (f) рівень професійних вмінь і навичок персоналу; (g) якість результатів професійної діяльності персоналу; (h) ступінь вмотивованості вчителів щодо особистісного розвитку; (i) якість навчальної діяльності; (j) рівень справедливості системи оцінювання здобувачів освіти у закладі; (k) безпечність та комфортність умов

в освітньому середовищі закладу; (L) якість та раціональність власного стилю управління закладом; (m) рівень володіння навичками та діями з управління персоналом закладу; (n) власний рівень компетентності як керівника; (o) дієвість практики управління закладом; (p) ступінь досягнення поставленої мети розвитку закладу; (q) ступінь впливу результатів самооцінювання освітніх та управлінських процесів на якість освіти; (r) дієвість заходів з виявлення, реагування та запобігання різних видів насильства; (s) ступінь дієвості й корисності внутрішньо інституційної інформації щодо функціонування закладу, освітніх та управлінських процесів; (t) ефективність кооперації з місцевими органами влади; (u) відповідність закладу сподіванням батьків і місцевої громади; (v) ефективність реагування на запити батьків; (w) ефективність кооперації з бізнес-структурами.

Результати анкетування адміністраторів шкіл були розподілені на 3 групи відповідно до віку респондентів: до 40 років (53 особи), від 40 до 60 років (104 особи) та понад 60 років (42 особи). Результати опитування опрацьовувалися за допомогою програми SPSS Statistics та програмного пакету «Аналіз даних» MS Excel. Для виявлення та аналізу відмінностей у думках керівників різних вікових категорій застосовано Н-критерій Крускала-Уолліса, критерій  $\chi^2$  Пірсона та показник d Коена (Cohen's d). Узагальнені результати дослідження наведено у таблиці 1. У стовпчиках 10–12 наведено результати ранжування середніх оцінок респондентами відповідних вікових категорій ступеня вагомості (за зростанням) очікуваного позитивного впливу на якість освіти за запровадження процедур внутрішнього оцінювання освітніх та управлінських процесів.

За умов дослідження розподіл Крускала-Уолліса виявився близьким до розподілу Пірсона  $\chi^2$ . Для підтвердження наявності статистично значущих відмінностей між визначеними трьома віковими групами керівників шкіл має виконуватися умова:  $H_{емп} \geq \chi^2_{крит}$ , причому  $\chi^2_{крит} (\alpha=0,05) = 5,991$  та  $\chi^2_{крит} (\alpha=0,01) = 9,210$ , а  $p_{емп} < 0,05$ .

Попарне порівняння результатів опитування кожної із груп (1–2, 1–3 та 2–3) респондентів підтвердило наше припущення про існування суттєвих відмінностей в очікуваннях керівниками шкіл різних вікових категорій позитивного ефекту від запровадження самооцінювання закладу освіти (табл. 1, стовп. 2 і 3, жирний шрифт).

Таблиця 1\*.

**Порівняння вагомості очікуваного позитивного впливу процедур  
самооцінювання освітніх та управлінських процесів на якість осві-  
ти в школі в залежності від віку керівників ЗЗСО**

	$H_{емп}$	$p_{емп}$	Середні значення / Вік			«Сила» відмінностей між віковими групами керівників			R1	R <sub>2</sub>	R <sub>3</sub>
			$M_1$	$M_2$	$M_3$	Cohen's d					
			до 40р.	40–60	> 60р.	1–2	1–3	2–3			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
a	,767	,682	6,981	6,702	6,810	0.11188	0.07226	0.04891	11	3	8
b	<b>8,121</b>	<b>,017</b>	8,038	6,990	7,048	0.47358	0.48199	0.02517	20	5	11,5
c	<b>7,286</b>	<b>,026</b>	6,189	7,346	7,405	0.48335	0.47783	0.02688	6	14,5	17,5
d	,588	,745	7,057	7,288	7,524	0.10860	0.23842	0.12829	13	12	22
e	2,174	,337	6,453	7,173	7,238	0.33346	0.36632	0.03824	8	8	16
f	<b>9,536</b>	<b>,008</b>	7,811	7,346	6,690	0.25992	0.63354	0.33865	18	14,5	4,5
g	<b>7,582</b>	<b>,023</b>	8,717	8,192	8,048	0.35167	0.51593	0.10039	23	23	23
h	<b>12,20</b>	<b>,002</b>	5,887	7,365	7,119	0.59584	0.52521	0.11576	4	16	13,5
i	1,121	,571	6,981	7,308	7,048	0.13676	0.02890	0.12209	11	13	11,5
j	<b>10,29</b>	<b>,006</b>	5,434	6,856	5,929	0.54234	0.18750	0.41070	1,5	4	3
k	1,247	,536	7,113	7,894	7,452	0.34193	0.13297	0.21585	14	21	20,5
l	,493	,781	7,491	7,654	7,429	0.08047	0.03014	0.11644	16	19	19
m	3,599	,165	6,415	7,183	7,119	0.33129	0.28799	0.02751	7	9	13,5
n	5,256	,072	8,264	7,942	7,405	0.20374	0.50199	0.28689	22	22	17,5
o	1,459	,482	6,774	7,077	6,714	0.12503	0.02590	0.16142	9	7	6
p	<b>7,995</b>	<b>,018</b>	8,170	7,538	6,929	0.35415	0.61780	0.28592	21	18	9
q	1,778	,411	6,981	7,202	6,690	0.09114	0.11560	0.23524	11	10	4,5
r	<b>16,35</b>	<b>,000</b>	5,434	7,471	6,738	0.77231	0.46762	0.30776	1,5	17	7
s	<b>7,228</b>	<b>,027</b>	6,151	7,231	7,190	0.45754	0.44969	0.01915	5	11	15
t	<b>7,228</b>	<b>,027</b>	7,642	7,875	7,452	0.12429	0.09110	0.21010	17	20	20,5
u	5,747	,056	7,906	7,029	6,976	0.45922	0.46887	0.02381	19	6	10
v	<b>10,68</b>	<b>,005</b>	7,208	6,375	5,262	0.31506	0.76591	0.39706	15	2	2
w	3,767	,152	5,774	6,163	5,167	0.13989	0.21117	0.35987	3	1	1
$M_{серед}$			<b>6,994</b>	<b>7,270</b>	<b>6,930</b>						

\* розробка автора  
до змісту >>

Доведено, що уявлення про вагомість очікуваного впливу процедур оцінювання більшості освітніх та управлінських процесів представниками наймолодшої (до 40 років) групи директорів шкіл відрізняються від аналогічних уявлень директорів старшого віку. У цей же час керівники вікових груп 40–60 років і більше 60 років (стовп. 9) таких відмінностей майже не продемонстрували за винятком очікувань від оцінювання рівня справедливості системи оцінювання в школі (j), ефективності реагування на зауваження батьків (v) та рівня професійних умінь педагогів (f).

**Ключові слова:** оцінювання, очікування, керівники, вік, заклад загальної середньої освіти.

## Література

- Лукіна, Т.О. (2006). Якість підготовки управлінських кадрів як основа поліпшення якості вищої освіти України. *Вища освіта України*, 3, 136–142. <https://core.ac.uk/download/pdf/32304821.pdf>
- Лукіна, Т.О. (2022). Вплив управлінського досвіду керівника закладу загальної середньої освіти на очікування змін від оцінювання якості шкільних процесів. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference* (pp. 451–456). London: Cognum Publishing House. <https://lib.iitta.gov.ua/732917/>
- Edge, K., Descours, K., & Frayman, K. (2016). *Generation X School Leaders as Agents of Care: Leader and Teacher Perspectives from Toronto, New York City and London*. *Societies*, 6(2), 8. <http://dx.doi.org/10.3390/soc6020008>
- Makia, C. (2008). Study of School Evaluation System in Japan : Focus on the perception of principals and vice-principals. *Bulletin of the Graduate School of Education, Hiroshima University*. Part 3, Education and Human Science, 57, 49–55. <https://doi.org/10.15027/26115>
- Watson, P. W. S. J., Rubie-Davies, C. M., & Meissel, K. (2019). Mathematics self-concept in New Zealand elementary school students: Evaluating age-related decline. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02307>